

Ба 26215

Правярацъ ЭКСЛІБРЫСЫ!

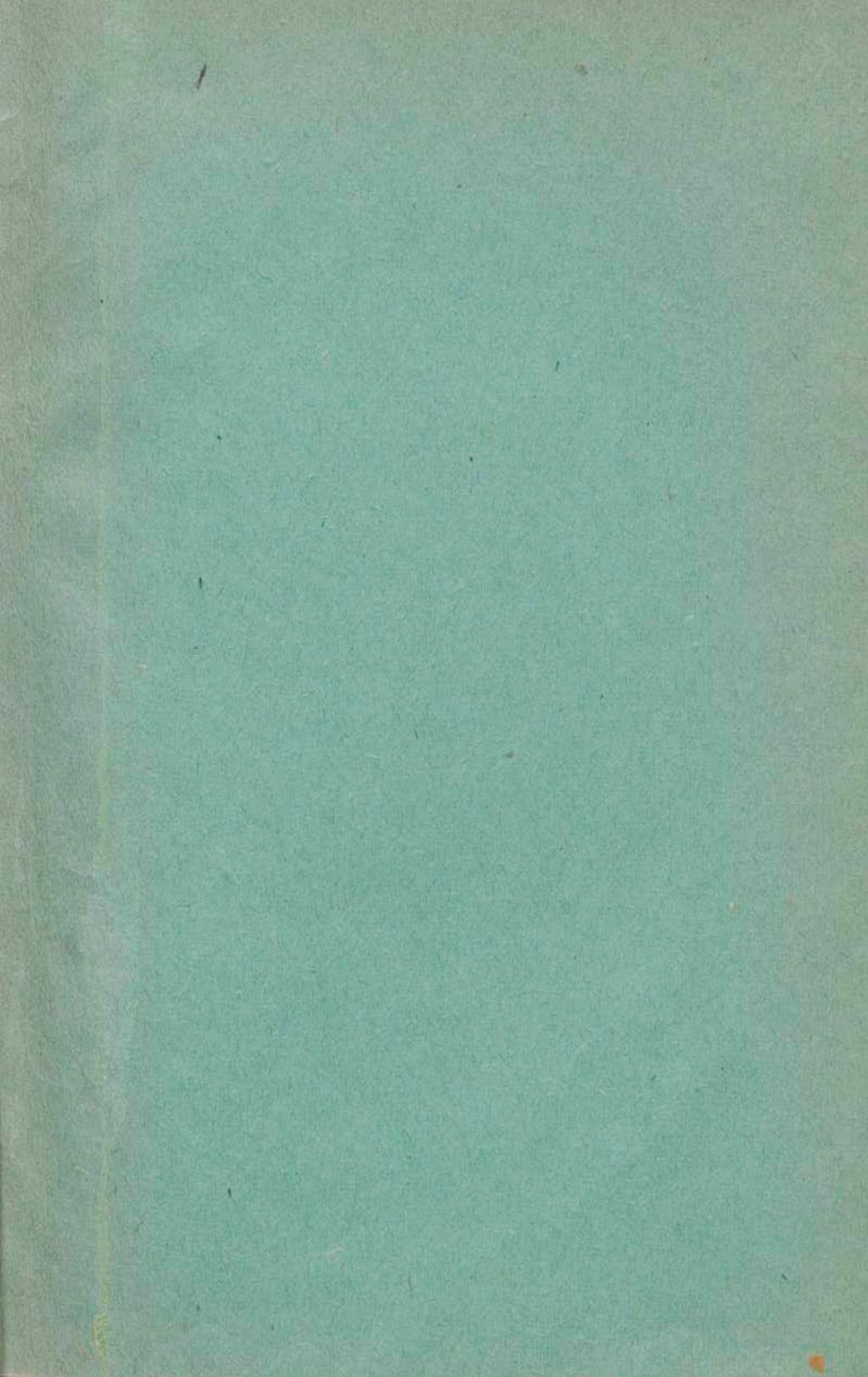
Ба 26215

EXLIBRIS'Я А. ТЫЧИНЫ

3791

Ба 26215

БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА БІБЛІОФІЛАЎ

Ал. ШЛЮБСКІ

Exlibris'ы
А. ТЫЧЫНЫ

Бел. едзэлж
1994 г.

МЕНСК
1928

379+

Друк. Профтэхшколы
Галоўлітбел № 26076
Зак. № 3008. 200 экз.

25.04.2009

Беларускі exlibris зарадзіўся ў дарэволюцыйны час. Нам вядомы наступныя exlibris'ы гэтае пары: 1) знак беларускага бібліофіла Б. І. Эпімаха-Шыпілы канца XIX ст. з радавым гэрбам; 2) знак беларускага бібліофіла і бібліографа Р. Земкевіча—колізэй і эгіпецкія піраміды; 3) знак беларускага грамадзкага дзеяча і вучонага В. Ластоўскага 1912 г.—паліца з кніжкамі і ініцыяламі: „В. Л.“; 4) знак беларускага поэты А. Прушынскага—лацінскія ініцыялы: „А. Р.“ з орнамэнтам наўкола. Але гэта былі надта рэдкія і нявыразныя спробы ўжыванья беларускага exlibris'у; уся-ж маса exlibris'аў на Беларусі была або польскай—у польскіх паноў, якія жылі на Беларусі, або расійскай—у тагачасных расійскіх установах на Беларусі. І толькі ў цяперашні час, пры шырокім узроўніце і разъвіцьці нацыянальных культур, цікавасць да exlibris'у ў БССР становіцца больш выразнай; exlibris пачынае шырокая распаўсюджвацца, захапляючы ўсё большя колы беларускага грамадзянства; праўда водзіў, які, у сувязі з гэтым, выказаў вядомы расійскі поэт С. Гарадзецкі: „нужно отметить повальное увлечение белорусской интеллигенции экслибри-сами, иногда очень интересными“ (*C. Городецкий*,

---

Культура Белоруси—„Ізвестия Ц.И.К. С.С.С.Р.“, 1927, № 58) — трэба лічыць крыху перавялічаным.

Зацікаўленасць кнігай наогул і exlibris'ам у прыватнасці выклікала, між іншім, заснаваныне Беларускага Т-ва Бібліофілаў, а таксама зьяўленыне даволі значнага, для пачатку, ліку exlibris'аў, над якімі працуяць беларускія мастакі Тычына, Мінін, Лебедзева, Юдовін, Грубэ і Гуткоўскі.

Сучаснае адраджэніе беларускага культуры адбіваецца і на беларускім exlibris'e, якому прыдаюцца нацыянальныя формы ня толькі надпісамі, але зъместам і ідэяй малюнку; так, напр., знак этнографічнага аддзелу бібліотэкі А. Шлюбскага (знак працы мастака Мініна) дае тыпы беларусаў з іх нацыянальнымі музычнымі прыладамі (знак апублікован і апісан М. Касцяровічам у арт.: Краязнаўства ў сучаснай графіцы, „Наш Край“, 1926 № 12); знак Цэнтральнага Бюро Краязнаўства (працы мастака П. Гуткоўскага) мае краязнаўчыя элемэнты—менскую вежу (гл. ibidem); знак М. Касцяровіча (знак працы Мініна) мае беларускія старадаўнія орнамэнты (гл. ibidem) і г. д.

Гэтае першае выданыне аб беларускім exlibris'e, якое датычыць прац аднаго толькі мастака Анатоля Тычыны, мае на мэце ня крытычны агляд творчасці мастака, а выключна—мэты *рэгістрацыйнага каталога гізацийных*, каб дапамагчы будучым дасылдчыкам беларускага exlibris'у хутчэй і лягчэй падабраць матар'ял і разабрацца ў ім.

Апісаньне exlibris'аў зроблена паводле наступных пунктаў: 1) весткі аб уласніку і яго бібліотэцы; 2) апісаньне знаку ў меры, якая патрэбна для яго ўразуменяня. Даныя аб памеры, формаце, колеры друку, надпісах і падрабязовым апісаныні знакаў не даюцца, замест чаго самыя exlibris'ы зъмяшчаюцца наклейкамі ў натуральную велічыню.

Знакі №№ 1-6 надрукаваны ў Менску ў 1926 г. на белай (500 паасобнікаў), жоўтай (25 п.), блакітнай (25 п.), зялёной (25 п.) і сьветла-чырвонай (25 п.) паперы. Знакі №№ 7-16 укл. надрукаваны там сама ў 1927 г. на белай (350 п.), жоўтай (50 п.), блакітнай (25 п.), сьветла-зялёной (25 п.), сьветла-чырвонай (25 п.), і цёмна-чырвонай (25 п.) паперы.

Жыццярыс мастака наступны. Месцам нараджэння Тычыны Анатоля Мікалаевіча з'яўляецца Шавельскі павет, б. Ковенскае губ. дзе ён раздіўся ў беларускай сям'і ў 1897 г. У свой час (1910 г.) вялікі ўплыв у сэнсе разьвіцця мастацкай працы на А. М. зрабіў расійскі мастак Савасьць-янаў. У 1912-15 г.г. А. М. працуе ў мастацкай школе г. Пензы, якую ня скончыў з прычыны прызыва ў армію; далей ён працуе ў студыі акад. Кліменьцева ў Омску і там сама на мастацкім аддзяленні Працоўнага Інстытуту і ў шэрагу іншых мастакоў. Апрача графікі, якой А. М. заняўся пад уплывам мастака У. К. Куртукова (каля 40 кніжных вокладак і аздобы ў часопісах: „Наш Край“, „Беларускі Піонэр“ і інш.) ён шмат працаваў у галіне

тэатральнага малярства ў Омску ў 1919-1920 г.г.
(поўныя дэкорацыі да „Князя Игоря“, „Потонувшаго Колокола“, „Анатэмы“, „Назара Стадолі“ і частковыя да іншых пастановак).

У галіне exlibris'a A. M. пачаў працаваць з 1923 г., першыя спробы засталіся проектамі; у гэтай кніжцы даюцца знакі 1926-27 гадоў.

Die ersten Keime der weissruthenischen Exlibris erschienen noch in der Vor-Revolution'schen Periode.

Bekannt sind uns folgende Exlibris dieses Periode: 1) das Zeichen des weissruthenischen Bücherfreundes B. I. Epimach-Szypillo, Ende des XIX Jh., mit seinem Stammwappen; 2) das Zeichen des weissruthenischen Bibliophilen und Bibliographen R. Ziemkiewicz—das Koliseum und die ägyptischen Pyramiden; 3) das Zeichen des weissruthenischen Publizisten und Gelehrten W. Lastowski, 1912,—eine Keule mit Büchern u. den Anfangsbuchstaben: „V. L.“; 4) das Zeichen des weissruthenischen Dichters A. Pruszynski—die lateinischen Initialen: „A. P.“ mit Ornamenten ringsherum.

Aber das waren nur sehr seltene, wenig ausdrucksvolle Lebensproben des weissruthenischen Exlibris; die ganze Masse der Exlibris in Weissruthenien war entweder polnisch—bei den polnischen Herren, welche in Weissruthenien lebten, oder russisch—bei den damaligen russischen Kulturanstalten Weissrutheniens. Und nur bei dem gegenwärtigen Wuchse und bei der Entwicklung der Nationalkulturen wird das Interesse der Weissruthenen zu den Exlibris ausdrücklicher, die Exlibris verbreiten sich immer mehr,

---

umfassen immer grössere Kreise der weissruthenischen Gesellschaft; doch muss man die diesbezügliche Äusserung des bekannten russischen Dichters S. Horodziecki für etwas übertrieben halten: „bemerkenswert ist der allgemeine Hang der weissruthenischen Intelligenz zu den manchmal auch wirklich sehr interessanten Exlibris“ (S. Horodziecki, Weissruthenien's Kultur, „Isvestija“ 1927, № 58).

Das Interesse für Bücher überhaupt und Exlibris im Einzelnen hatte zur Folge die Gründung einer Gesellschaft von weissruthenischen Bibliophilen und das Erscheinen einer für den Anfang ziemlich beträchtigen Anzahl von Exlibris, an deren Verfertigung viele weissruthenischen Künstler: Tyczyna, Minin, Lebedziewa, Judowin, Grube und Gułkowski arbeiten.

Das gegenwärtige Wiederaufleben der weissruthenischen Kultur spiegelt sich in den weissruthenischen Exlibris wieder, welche nicht nur nationale Formen in den Inschriften, sondern auch im Inhalt und der Idee der Zeichnung bekommen; so z. B. das Zeichen der ethnographischen Abteilung der Bibliothek von A. Szlubski (Arbeit des Künstlers Minin) giebt uns Typen von Weißruthenen mit ihren musikalischen Instrumenten (dieses Zeichen ist von M. Kaśpierowicz in seinem Artikel: „Краязнаўства ў сучаснай графіцы“, Наш Край, 1926 г., № 12, veröffentlicht und beschrieben); das Zeichen des Zentral-Büro der Heimatkunde (Arbeit des Künstlers P. Gutkowski) hat auch landeskundige Elemente: einen Turm von Mensk (s. ibid.); das Zeichen von Kaśpierowicz (Arbeit

---

von Minin) hat weissruthenische altertümliche Ornamente (s. ibid.) u. s. w.

Diese erste Aufgabe über weissruthenische Exlibris, welche nur die Arbeiten eines Künstlers, Anatol Tyczyna, betrifft, stellt keinen kritischen Überblick der Arbeiten dieses Meisters dar, sondern verfolgt nur *registerisch-katalogische* Ziele um den künftigen Forschern des weissruthenischen Exlibris zu erleichtern das Material anzusammeln und sich darin zurecht zufinden.

Die Beschreibung der Exlibris wird nach folgenden Punkten gemacht: 1) Angaben über den Besitzer und dessen Bibliothek; 2) Die Beschreibung des Zeichens, insofern solche zu dessen Verständniss erforderlich ist. Die Angaben über Grösse, Format, Farbendruck, Inschriften und genaue Beschreibung des Zeichens werden nicht gegeben, statt dessen werden die Exlibris selbst in Naturgrösse aufgeklebt.

Die Zeichen №№ 1—6 sind in Mensk im J. 1926 auf weissem (500 Ex.), gelbem (25 Ex.), blauem (25 Ex.), grünem (25 Ex.) und hellrotem Papier (25 Ex.) gedruckt. Die Zeichen №№ 7-16 sind im Jahre 1927 auf weissem (350 Ex.), gelbem (50 Ex.), blauem (25 Ex.), hellgrünem (25 Ex.), hellrotem (25 Ex.) u. dunkelrotem Papier (25 Ex.) gedruckt.

Die Biographie des Künstlers ist folgende. Geburtsort des Anatol M. Tyczyna ist der Schawel'sche Kreis des ehemaligen Kownaer Gouvernement, wo er in einer weissruthenischen Familie im Jahre 1897 geboren wurde. Einen grossen Einfluss auf die Entwi-

---

---

ckelung des Künstlersinnes bei A. M. machte seinerzeit (1910) der russische Künstler Savostjanow. Von 1912-15 arbeitete A. M. in der Pensa'er Zeichenschule, welche er aber wegen Einberufung zur Armee nicht beendete; ferner arbeitete er in der Studie des Akademiker's Klimentjew in Omsk, in der Kunstabteilung des Arbeiter-Instituts und noch bei verschiedenen anderen Künstlern. Äusser der graphischen Kunst, womit sich A. M. unter dem Einfluss des Künstlers J. K. Kurtukow beschäftigte, (circa 40 Umschläge und Vignetten in der Zeitschriften: „Наш Край“, „Беларускі Плюнэр“ und andere), arbeitete er viel im Gebiete der Theatermalerei in Omsk von 1919-20 (alle Dekorationen zum „Fürst Igor“, „Die versunkene Glocke“, „Anathema“, „Nazar Stodolia“ und teilweise zu anderen Vorstellungen).

Im Gebiete der Exlibris begann A. M. von 1923 an zu arbeiten; seine ersten Versuche blieben Entwürfe; in dieser Broschüre sind die Zeichen von 1926-27 angeführt.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Третья весенняя выставка... (О-ва художников и любителей изящных искусств Степного края). Омск, 1919.
2. Каталёг 1-й усебеларускай мастацкай выстаўкі. Менск, 1925.
3. Шчакацкін, М., Мотывы краязнаўства ў нашым сучасным мастацтве („Наш Край“, Менск, 1926, № 2-3).
4. Касьпяровіч, М., Краязнаўства ў сучаснай графіцы (*ibidem*, № 12).
5. М. К[асьпяровіч], Беларускае мастацтва („Чырвоная Краіна“, Менск, 1927, № 1).
6. Касьпяровіч, М., Менск у графіцы А. М. Тычыны. („Чырвоны Сейбіт“, Менск, 1927, № 12).
7. Amtlicher Katalog der Internationalen Buchkunst Ausstellung, Leipzig 1927.
8. Каталёг 2-й усебеларускай мастацкай выстаўкі. Менск, 1927.

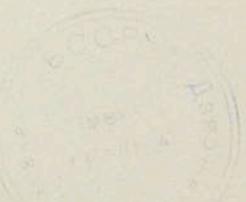
EXLIBRIS'Ы

1.

Exlibris Чарнякоўскага
Вячаслава Іванавіча (настаўнік
съпеваў, бібліотэка з нот); сі-
луэт рэгента хору ў часе кіра-
ванья апошнім.

Орыгінал туш'ю 84×65 м.м.

1983 г. № 26245

II.

Exlibris Залуцкага В. П.:
стараадаўняя брама на Ніжнім
рынку м. Менску.

Орыгінал туш'ю 81×55.

III.

Exlibris Шчакаціхіна Міколы Міколавіча (профэсар Беларускага Дзяржаўнага Університету; аўтар шэрагу прац з гісторыі беларускага мастацтва; бібліотэка з літаратуры па гісторыі мастацтва): Вэнэр Мілеская, якая абвіта скорпіёнам; праз вакно відаць Менская ратуша; унізе з правага боку — монограма: „M. S.“, а з левага — злучэнье астрономічных знаек Венеры і Скорпіёна. Аздобы на мотывы слуцкіх паясоў.

Знак апублікованы і апісаны М. Касцяровічам у „Нашым Краі“, 1926 г., № 12, стар. 41.

Орыгінал туш'ю 110×71.

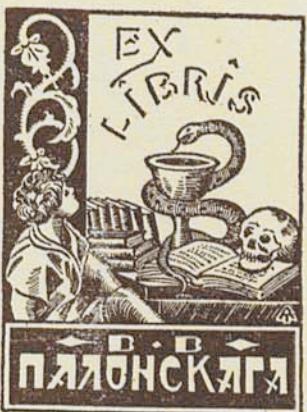

z knihažboru MIKOŁY
ŠČAKACICHINA

IV.

Exlibris Палонскага Васіля
Васільлевіча (доктар па дзіцячых
хваробах; бібліотэка з мэдычнай
літаратуры): хлопчык і мэдыч-
ныя эмблемы.

Орыгінал туш'ю 80 × 60.

ПАЛАНСКАЯ

V.

Exlibris Фёдора Івана
Міхайлівча (пэдагог; бібліотэка
з эсперанцкай літаратурой і ге-
ографіі): першбытны чалавек
і гмахі сучаснага гораду сым-
болізуюць пераход чалавека ад
першбытнай культуры да су-
часнасьці.

Орыгінал туш'ю 102 × 64.

VI.

Exlibris Брытцынай Натальлі Антонаўны (пэдагог: бібліотэка з літаратуры па прыродазнаўстве); сілуэт уласьніцы бібліотэкі, абкружаны рэчамі, якія звязаны з прыродазнаўствам.

Орыгінал туш'ю 103 × 63.

EX LIBRIS

БРУСНИКОЙ

VII.

Exlibris Шлюбской Ядвігі
Адамаўны (сыпявачка; бібліо-
тэка з нот): сілуэт жанчыны,
якая грае на арфе.

Орыгінал туш'ю 90×62 .

VIII.

Проект exlibris'у для літара-
турнага гуртка „Колас“ — сты-
лізаваны колас.

Орыгінал туш'ю 110 × 72.

IX.

Exlibris Тычыны Анатоля
Міколавіча (мастак, гл. уступ):
на фоне шашак—сымbole шля-
ху ўласьніка, жанчына, якая аба-
піраецца аднай рукоі на чала-
вечы чэрап, а другой—на разъ-
літую бутэльку тушы.

Орыгінал туш'ю 45 × 92.

X.

Exlibris Мяжэнінай Ксэнії
Мікалаевай (бібліотэка з бэле-
трыстыкі): букет кветак, за ім
цягнік, які ідзе да праменінья
сонца.

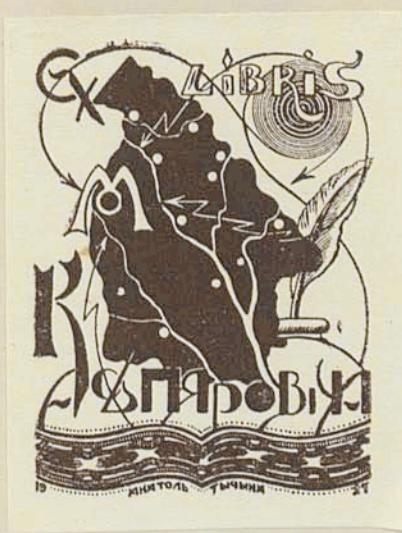
Орыгінал туш'ю 88×48 .

XI.

Exlibris Касьпяровіча Міколы Іванавіча (беларускі краязнаўчы дзеяч; аўтар шэрагу прац па краязнаўстве; бібліотэка па беларусазнаўстве): карта Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі, з левага боку літара „М“, якая азначае месца знаходжаньяя сталіцы Беларусі Менску і адначасна зъяўляецца першай літарай імя ўласніка знаку.

Орыгінал туш'ю 90 × 68.

XII.

Exlibris Вольскага Віталя
Фрыдрыхавіча (супрацоўн. Нар-
камасъветы; дасъледуе гісторыю,
быт і літаратуру беларускіх та-
тар): знак прызначаны для кніг
па ўсходазнаўстве і сымболізуе
адраджэнне ўсходу.

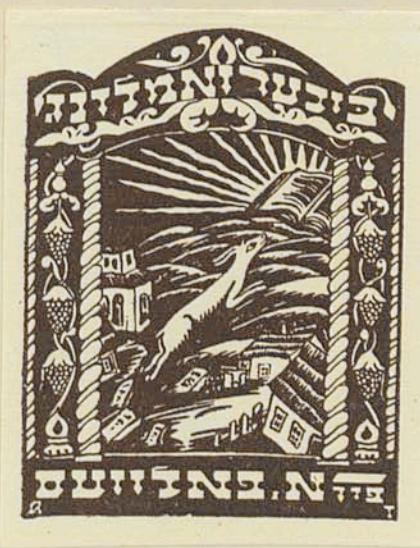
Орыгінал туш'ю 135×65 .

XIII.

Exlibris Палееса Аляксандра Давыдавіча (навуковы супрацоўнік Беларускага Дзяржаўнага Музэю; бібліотэка з літаратуры па яўрэязнаўстве): сэрна,—уасабленыне жыцьця,—нясецца міма яўрэйскіх сынагог і старых будынкаў — старога жыцьця—да съвету і ведаў новага жыцьця.

Орыгінал туш'ю 98 × 76.

XIV.

Exlibris Папова Кастуся
Хвёдарава (паляўнічы і доктар
на дзіцячых хваробах; бібліотэка
з доктарскай літаратурой): дзі-
цянё, мэдычныя эмблемы і па-
ляўнічыя (сабака).

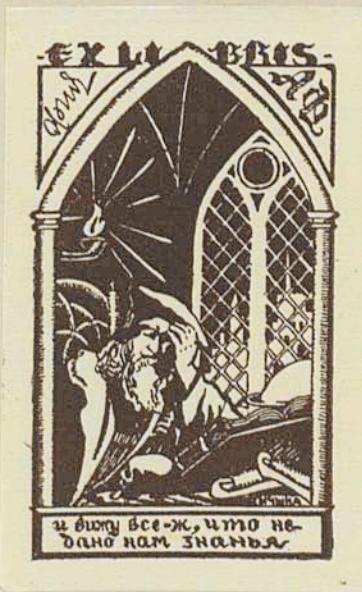
Орыгінал туш'ю 89 × 66.

XV.

Exlibris Філіпінскай Ганны
Сыцяпанавай (пэдагог; бібліо-
тэка з літаратуры па пэдаго-
гіцы і філёзофіі): Фауст сядзіць
за столом.

Оригінал туш'ю 102 × 62.

и виду все-ж, что не-
дико нам знать

XVI.

Exlibris Зенчанкі Ўладзіміра Андрэевіча (пэдагог; бібліотэка з экономічна-гандлёвай літаратуры): дэльве статуі Мэркурага на фоне алеі парку.

Орыгінал туш'ю 76×102 .

БИЗЕНКО

1927

ТЫЧОЙКА

Бел. аддэл
1994 г.

書名：黑社會
作者：王家衛

B00000005 16 155